

กาลามสูตร: หลักความเชื่อในยุคดิจิทัล Kalama Sutta: Doctrine in the Digital Age

วรित ข่ายสุวรรณ¹, พระมหาศิวกกร ปญญาวชิโร², กรณิษฐ์ ข่ายป่า³
Warit Khaysuwan¹, Phramaha Siwagornr Panyawachira²,
Kroranit Chaipa³

โรงเรียนนาปรังวิทยา¹, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา^{2, 3}

Naprang Wittaya School¹,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus^{2, 3}

Corresponding Author, E-mail: phayaocolum@hotmail.com

บทคัดย่อ

กาลามสูตรเป็นพระสูตรแสดงหลักวิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย การคัดกรองข้อมูลสื่อสาร การใช้เหตุผลมายืนยันเกี่ยวกับความเชื่อว่าจะเชื่ออย่างไร ด้วยวิธีการ 10 ประการ เป็นหลักปฏิบัติประการหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสแนะนำให้แก่ชาวกาลามะ และยังเอื้อประโยชน์ต่อคนในยุคสังคมดิจิทัลที่เจริญด้วยเทคโนโลยี แต่การรับรู้ข้อมูลอย่างไม่มีขีดจำกัด ทำให้เกิดปัญหาจากความเจริญเหล่านี้ คือ ผู้บริโภคข่าวสารเกิดความหลงเชื่อข้อมูลที่ได้รับไปโดยไม่รู้ตัว ขาดการพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบ ทำให้เกิดปัญหาด้านมา การประยุกต์เนื้อหาในกาลามสูตรต่อสังคมไทยปัจจุบัน เป็นการสนับสนุนความเชื่อให้เกิดประโยชน์ ก่อนที่จะเชื่อต้องพิจารณาด้วยสติและปัญญา เมื่อเกิดกรณีขัดแย้งกันในข้อมูลข่าวสาร ควรนำพระสูตรนี้ไปประกอบในการนำไปใช้ในยุคดิจิทัล เพื่อเป็นหลักส่งเสริมความเชื่อของคนในสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชาวพุทธให้มีความหนักแน่นในการบริโภคข้อมูลตามสื่อ และทำให้เกิดความเห็นชอบ มีความประพฤติให้สอดคล้องกับหลักศรัทธาได้อย่างถูกต้อง เมื่อแต่ละคนมีความเห็นที่ถูกต้องแล้ว จะสร้างสังคมแห่งสัมมาทิฐิ สังคมแห่งความศรัทธากำกับด้วยปัญญา มีความเชื่อประกอบด้วยเหตุมีผล ไม่ม่งมาย สามารถดำรงชีวิตในสังคมเทคโนโลยีอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: กาลามสูตร; เกสปุตตสูตร; หลักความเชื่อ; ยุคดิจิทัล

Abstract

Kalama Sutta is the doctrine which explains the practical ways in case of doubt, to screen information, and to confirm the reason about faith. There are ten aspects which the Buddha taught Kalama Villagers. These benefit to people in the digital age that grow with technology and get a lot of information. But these are the causes of problems to customers who follow and indulge in information. They lack of awareness to consider them. To apply the details of Kalama Sutta to Thai present society is very important. It is to support their beliefs for considering everything with mindfulness and wisdom. If they conflict on information they are able to apply this sutta in order to support their belief before consuming information. It is to perform the right view and behave in the right faith. When they have the right view they are able to build a society of the right view as well. For this reason, it will be a cooperative society of faith and wisdom which has the reason before believing. People who follow and apply this sutta they will live in a technological society happily.

Keywords: Kalama Sutta; Principle of Faith; Digital Age

บทนำ

สังคมโลกยุคปัจจุบัน คงไม่ปฏิเสธได้ว่า เป็นยุคที่กำลังดำเนินอยู่ในกระแสของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั่วทั้งโลกเชื่อมโยงถึงกันมากขึ้นด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือที่เรียกกันว่า ไอที (IT: Information Technology) เป็น

ถ้อยคำที่อธิบายถึงเทคโนโลยีที่นำมาใช้เพื่อการผลิต การจัดการ การจัดเก็บ การสื่อสาร และการเผยแพร่ข้อมูล (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2557: 14) เป็นคำที่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดีในสังคมยุคข่าวสารหรือสังคมสารสนเทศไร้พรมแดน ข้อมูลข่าวสาร ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ถูกส่งผ่านไปอย่างรวดเร็ว ต่าง ๆ ของโลกอย่างรวดเร็ว ประกอบกับปัจจุบันมีการพัฒนาเทคโนโลยีด้าน

คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีด้านโทรคมนาคม ส่งผลให้การสื่อสารแบบดั้งเดิมพัฒนาไปสู่การสื่อสารแบบดิจิทัล ซึ่งผู้บริโภครับชมรายการโทรทัศน์ ฟังวิทยุ ฟังเพลงในโทรศัพท์มือถือได้ตลอดเวลา ทั้งยังสามารถค้นหาข้อมูล อ่านและส่งต่อข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้อย่างรวดเร็ว รูปแบบของการสื่อสารจากเดิมที่ผู้รับสารเป็นฝ่ายตั้งรับเพียงฝ่ายเดียว ก็มีบทบาทเป็นผู้ส่งสารสามารถสื่อสารโต้ตอบกับสื่อมวลชนหรือใครก็ได้ในสังคมผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ ในด้านข้อมูลข่าวสาร ผู้บริโภคสามารถเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารได้ตามความต้องการของตน ข้อมูลข้อเท็จจริงใดที่ไม่เคยถูกเปิดเผยผ่านสื่อมวลชนแบบเดิม เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ก็สามารถรับรู้ได้จากสื่ออินเทอร์เน็ตโดยไม่มีข้อจำกัด ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริโภคได้รับทราบ ข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายและทันเหตุการณ์

อย่างไรก็ตาม ในยุคเทคโนโลยีการสื่อสารหรือยุคดิจิทัล หากผู้ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและผู้รับสารขาดจริยธรรมคุณธรรมและความรู้เท่าทันสื่อ ก็อาจส่งผลร้ายต่อตนเองและสังคม เช่น กรณีการมีเว็บไซต์ลามกอนาจารจำนวนมาก

กรณีเด็กติดเกมออนไลน์ นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่ร้ายแรงของโลกดิจิทัลอีกประการหนึ่ง คือ ผู้บริโภคได้รับข้อมูลข่าวสารจากทั่วทุกมุมโลก จึงมีทั้งเรื่องการโฆษณาชวนเชื่อหรือเรื่องหลอเชื่อทำให้ผู้บริโภคเกิดความหลงเชื่อกับข้อมูลที่ได้รับไปโดยไม่รู้ตัว ทำให้ผู้รับสารแยกแยะไม่ออกระหว่างข้อเท็จจริงกับข่าวลือในสื่ออินเทอร์เน็ต ขาดการพิจารณาให้ละเอียดรอบด้าน ประกอบกับจำนวนข้อมูลข่าวสารมีมากมายและมีการอัปเดตอยู่ตลอดเวลา จำนวนเว็บไซต์ต่าง ๆ ก็พยายามสร้างข่าว นำข้อมูลมาลงเพิ่มขึ้น เพื่อดึงดูดการเข้าชมของผู้คนจากทั่วโลก เว็บไซต์ที่มีการเข้าชมสูงที่สุดก็จะได้รับรายได้จากการโฆษณาที่เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ข้อมูลข่าวสารอาจจะมีหรือไม่มีคุณภาพ จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์ข้อมูลขยะเกิดขึ้นอย่างมากมาย บางอย่างเป็นข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ หากไม่พิจารณาโดยยึดหลักของเหตุผลแล้ว จะทำให้ผู้บริโภคกลายเป็นบุคคลที่เชื่อตาม ๆ กันอย่างง่ายดาย เกิดการแชร์ต่อกันบางอย่างสื่อทำให้เป็นกระแส เช่น ข่าวบั้นเทิงต่าง ๆ ที่เห็นตามเว็บบอร์ดทั่วไป แม้แต่การแฝงตัวมาขายสินค้าหลอกให้โอนเงินไปแล้วหนีไป ผลที่ตามมา คือ บางคนตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพหรือเกิดความเชื่อไม่ถูกต้องแล้วนำไปปฏิบัติตาม เกิดผลเสียต่อ

ตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเกิดปัญหาดังที่กล่าวมา สิ่งที่น่านำมาคิดวิเคราะห์ คือ เราจะเลือกรับหรือเสพข้อมูลและลงใจเชื่อในข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นอย่างไร เพื่อให้เกิดปัญญาและเป็นความเชื่ออย่างถูกต้อง

เนื้อเรื่อง

สถานการณ์ภัยร้ายยุคดิจิทัล

สังคมปัจจุบันส่วนมากอยู่ในยุคดิจิทัลที่มีสมาร์ตโฟน-แท็บเล็ตผนวกกับมีอินเทอร์เน็ตติดต่อสื่อสารได้หลายทาง เช่น Facebook, Line, Instagram, Twitter เนื่องจากมีความง่าย สะดวก รวดเร็ว ไร้ขีดจำกัดด้านเวลา สถานที่ ซึ่งมักเรียกติดปากว่าโลกไร้พรมแดนและกาลเวลา เป็นการเชื่อมโลกทั้งใบเข้าด้วยกัน ทั้งการค้นหาข้อมูล การเสพสื่อ จนถึงการทำธุรกรรมทางการเงิน แม้จะดูว่าโลกออนไลน์สะดวกสบายและง่ายกว่าเพราะทุกอย่างจบได้แค่ปลายนิ้ว แต่ในความสะดวกอาจจะมีแต่มีแต่ด้านดีเสมอไป เพราะทุกอย่างย่อมมีสองด้านเสมอ โลกออนไลน์ก็เช่นกัน เพราะยังมีการใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้นเท่าไร สถิติอาชญากรรมบนโลกไซเบอร์มากขึ้นตามไปด้วย จากสถิติคดีอาญาของการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีประจำปี พ.ศ. 2552-2555 ซึ่งรวบรวมโดยกองบังคับการ

ปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สถิติในปี พ.ศ. 2552 พบว่า มีเว็บไซต์ที่กระทำผิดโดยทั่วไป 22 คดี ปี พ.ศ. 2553 มีเว็บไซต์ที่กระทำผิดในคดีทั่วไป 35 คดี ปี พ.ศ. 2554 จำนวน 429 คดี พ.ศ. 2555 (ม.ค.-6 ส.ค. 2555) กระทำผิดในคดีทั่วไป 287 คดี (สมศักดิ์ หนองพงศ์ และสุรเดช บุญลือ , 2558: บทนำ) ผลสำรวจล่าสุดของเว็บไซต์ BotRevol.com ในปี พ.ศ. 2555 พบว่า มีผู้ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์มากกว่า 556 ล้านคนต่อปี โดยคิดเป็น 1.5 ล้านคนต่อวัน 1,080 คนต่อนาที และ 18 คนต่อวินาที โดยสามารถขโมยเงินได้มากถึงหนึ่งแสนล้านเหรียญต่อปีหรือสามารถขโมยเงินจากเหยื่อได้เฉลี่ย 197 เหรียญต่อคน ส่วนมูลเหตุจูงใจที่ทำให้ก่ออาชญากรรม คือ เหตุผลทางด้านการเงินร้อยละ 96 ความไม่เห็นด้วยหรือการประท้วงร้อยละ 3 ทำเพราะความสนุกสนาน ความอยากรู้อยากเห็น ความภาคภูมิใจร้อยละ 2 และสุดท้าย ความโกรธแค้นส่วนตัวร้อยละ 1

ส่วน ประเทศไทย แม้ว่าปัจจุบันมีการประกาศออกใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ

ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ก็ได้มีการรวบรวมการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เพื่อเก็บเป็นสถิติโดยตัวอย่างข้อมูลจากศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทยหรือไทยเซิร์ตในปี พ.ศ. 2550 – 2554 พบสถิติเว็บไซต์หน่วยงานด้านการศึกษามีไวรัสมากกว่าเว็บไซต์หน่วยงานอื่น คิดเป็นร้อยละ 48 และในปี พ.ศ. 2555 ประเทศไทยมีสถิติการหลอกลวง ตั้มต้นทางอินเทอร์เน็ตมากที่สุดในงานวิจัยทุกคาม คิดเป็นร้อยละ 67 (อรสา แนนไส และพิเชษฐ์ จันทวี, 2558: 1483)

จะเห็นได้ว่า การกระทำความผิดทางเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นเป็นอย่างมาก ซึ่งภัยเหล่านี้มีมาในหลากหลายรูปแบบ ปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้ผู้คนกระทำความผิดและมีผู้ได้รับผลกระทบตาม คือ ความทันสมัยทางเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถค้นหาอะไรก็ได้ตามที่ต้องการ เมื่อมีข้อมูลข่าวสารที่ค้นหามากมายจนบางครั้งผู้ค้นหาไม่ได้ทราบว่า ข่าวที่ได้รับเท็จจริงประการใด ทำให้มีความเข้าใจประเด็นและตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้ยากเพราะว่ามีข้อมูลมากเกินไป ความแม่นยำในการคาดการณ์ลดลงและส่งผลในแง่ลบต่อ

ด้านอารมณ์ ยกตัวอย่าง ข้อมูลที่หามาในเรื่องเดียวกันกลับไม่ตรงกัน หรือบางข่าวที่แชร์กลับกลายเป็นข่าวลวง เรื่องเหล่านี้เกิดได้ง่ายในยุคนี้ เพราะปัจจุบันทุกคนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ ก็สามารถเขียนหรือสร้างเนื้อหาได้ แต่ในทางกลับกันกลับมีคนกลั่นกรองหรือคอยตรวจสอบน้อย จนนำมาซึ่งความเข้าใจผิดและอาจจะทำให้เกิดความแตกตื่นได้ เช่น กรณีโซเซียลมีเดียแชร์ภาพพระกำลังนั่งฉันอาหารบนโต๊ะอาหารมีทั้งขวดน้ำและขวดโซดา 5 ขวด ที่ร้านอาหาร มิโยมถ่ายภาพแล้วแชร์ในโลกออนไลน์ ว่าพระกินเหล้า ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจผิด แต่ความจริงพระได้รับนิมนต์ไปฉันเพลที่ร้านอาหารและสั่งโซดามาดื่มแทนน้ำเปล่า เพราะได้รับคำแนะนำจากหมอว่า ช่วยล้างไต สลายนิ่ว จนเจ้าของที่โพสต์ภาพต้องออกมากราบขอโทษ

จะสังเกตเห็นว่า เมื่อมีข้อมูลมากเท่าไร ความหลงเชื่อ ตกเป็นเหยื่อก็มากตามไปด้วย ยกตัวอย่าง ความขัดแย้งทางความคิดทางด้านการเมืองในปัจจุบันของประเทศไทย ต้นเหตุมาจากคนส่วนมากเสพข้อมูลข่าวสารแต่ขาดโยนิโสมนสิการ ก่อให้เกิดความแตกแยกทางความคิด แบ่งพรรคแบ่งพวก แบ่งสี ใช้ความรุนแรงต่อกันอย่างผิดวิสัยที่เป็นธรรมชาติของคนไทยที่

เคยเป็นมาในอดีต เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ ประชาชนชาวไทยเดือดร้อน เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและเศรษฐกิจ สถานการณ์ข่าวหรือเหตุการณ์บ้านเมืองต่าง ๆ ทั้งข้อมูลในไทยและในต่างประเทศ จึงเป็นสิ่งที่พึงพิจารณาด้วยหลักโยนิโสมนสิการแสวงหาความจริง ในฐานะที่เป็นชาวพุทธควรยึดหลักคำสอน ข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาในส่วนของความคิดกรองข้อมูลสื่อสาร การใช้เหตุผลมายืนยัน ซึ่งหลักธรรมที่จะมาตัดสินได้นั้น คือ หลักกาลามสูตร เพื่อพิจารณาว่าอะไรควรเชื่อและอะไรไม่ควรเชื่อ

ที่มาของกาลามสูตร

ชื่อของพระสูตรนี้ได้ตั้งตามนามของกลุ่มบุคคลในเนื้อเรื่อง คือ ชาวกาลามะ เป็นพระสูตรสำคัญสูตรหนึ่งในพระพุทธศาสนา ได้รับความสนใจจากนักวิชาการหรือแม้กระทั่งนักวิทยาศาสตร์ พระสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะซึ่งอยู่ในเกสปุตตนิคม ฉะนั้น จึงมีชื่อปรากฏในพระไตรปิฎกว่า เกสปุตตสูตร แต่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า กาลามสูตร เพราะรู้สึกเรียกว่าง่ายกว่า หลักฐานเนื้อหาของพระสูตรนี้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 20 อังคุตตรนิกายติกนิบาต (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม

20 ข้อ 66: 255-263) อันเป็นส่วนหนึ่งของพระสูตรต้นปิฎก พระสูตรนี้เป็นพระสูตรที่ไม่ยาว แต่มีใจความลึกซึ้งน่าคิด ประกอบด้วยเหตุผล ผู้นับถือพระพุทธศาสนาหรือผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาควรศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการใช้เหตุผลตามกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ รูปแบบของกาลามสูตร เป็นลักษณะการบรรยายโวหารถามตอบระหว่างพระพุทธเจ้ากับชาวกาลามะ

ส่วนเนื้อหาสำคัญของพระสูตร สรุปได้ว่า ชาวกาลามะได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อคราวเสด็จจาริกไปแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ เสด็จถึงตำบลของพวกกาลามะชื่อว่า เกสปุตตนิคม ชาวกาลามะพากันกราบทูลว่า มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมายังเกสปุตตนิคม แสดงวาทะของตนเท่านั้น แต่กระทบกระเทียบ ดูหมิ่น กล่าวข่มวาทะของผู้อื่น ทำให้ไม่น่าเชื่อถือ ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความสงสัยลังเลใจในสมณพราหมณ์เหล่านั้นว่า “บรรดาท่านสมณพราหมณ์เหล่านั้น ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 256) พระพุทธเจ้าจึงตรัสเรื่องของวิธีปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัยหรือวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ควรจะเชื่ออย่างไร หรือควรพิจารณาอย่างไร ก่อนที่จะเชื่อ ด้วยวิธีการ 10 ประการ

ได้แก่ 1) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟัง ตามกันมา 2) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการ ถือสืบ ๆ กันมา 3) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการ เล่าลือ 4) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการ อ้างตำราหรือคัมภีร์ 5) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) 6) อย่า ปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান 7) อย่า ปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนว เหตุผล 8) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าใจ กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว 9) อย่าปลงใจ เชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ 10) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับ ถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 256-257)

ความหมายของหลักความเชื่อ 10 ประการ

หลักการของพระพุทธศาสนา ในเรื่องคำสอนเกี่ยวกับการถือเอาสิ่งต่าง ๆ มาเป็นที่พึ่ง ที่อาศัย ที่นับถือ อย่างสนิทใจ สิ่งนั้น เรียกว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อ ถ้าคนเราไม่เกิดความเชื่อในคำสอน ก็จะไม่ประพฤติปฏิบัติ ตาม พระพุทธเจ้าจึงทรงเน้นให้มีความเชื่อหรือศรัทธาก่อน แต่ความเชื่อนั้นก็มีทั้งที่ควรเชื่อและไม่ควรเชื่อ

ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาหรือเหตุผล เรียกว่า ศรัทธาประกอบด้วยปัญญา แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงสอน

ให้คนมีศรัทธา แต่ศรัทธาของพระองค์ต้องผ่านการพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาให้รอบคอบเสียก่อน แต่เมื่อใดได้ใช้ปัญญาพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว และเห็นว่าสิ่งที่ทำลงไปไม่ทำให้ตนเอง และผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งนักปราชญ์ไม่ติเตียน ก็จงทำสิ่งนั้น แต่หากสิ่งใดเมื่อทำลงไปแล้วตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน นักปราชญ์ติเตียน จงอย่าได้ทำสิ่งนั้น หลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ หากทรงสอนเรื่องศรัทธาไว้ในที่ใด ก็จงทรงสอนปัญญากำกับไว้ในที่นั้นด้วย หมายความว่า ทรงสอนให้ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเสมอไป ตัวอย่างเช่น ในหลักคำสอนหมวดพละ 5 (ธรรมอันเป็นกำลัง) ประกอบด้วยศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 13: 17) หรือในอริยทรัพย์ 7 (ทรัพย์ภายในอันประเสริฐ) ประกอบด้วยศรัทธา ศีล ทิโรธัตถ์ปะ สุตตะ จาคะ และปัญญา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 330: 331) จะเห็นว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนาต้องมีปัญญากำกับด้วยเสมอ ซึ่งต่างกับหลักคำสอนของศาสนาอื่นที่สอนเน้นให้มีหลักศรัทธาอย่างเดียว คือ ถ้าพระคัมภีร์สอนไว้ อย่างนี้ ก็ต้องเชื่อตามโดยไม่มีข้อแม้ หากไม่เชื่อถือว่าเป็นคนบาป แต่ในทาง

พระพุทธศาสนาแม้แต่การสอน
หลักธรรมของพระพุทธเจ้า พระพุทธ
องค์ก็ไม่ได้ทรงบังคับให้เชื่อตามที่
พระองค์สอน พระองค์ทรงแนะนำให้
พิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุด้วยผลและ
เห็นด้วยเสียก่อนแล้วจึงเชื่อ

ดังนั้น กาลามสูตรจึงมีความ
เกี่ยวเนื่องโดยตรงในเรื่องของศรัทธา
ความเชื่อที่คู่กับหลักปัญญา เพื่อให้เกิด
ความชัดเจนเรื่องนี้ จึงควรพิจารณา
เรื่องความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาใน
ความหมายของแต่ละข้อของพระสูตร
ในแต่ละข้อจะพบว่า มีคำว่า “มา” อยู่
ข้างหน้า คำว่า “มา” ภาษาบาลี
แปลว่า อย่า (พระอุดมคณาธิการ และ
จำลอง สารพัตติก, 2552: 392) ใน
พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย แปลว่า อย่าปลงใจเชื่อ เป็น
สิ่งที่บ่งบอกถึงการมีความเชื่อที่
ประกอบด้วยปัญญาอย่างชัดเจน คือ
ไม่เชื่อไว้ก่อน เพื่อทำการตรวจสอบ
ด้วยสติและความรอบรู้เท่าทัน ก่อนที่
จะเชื่อ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อที่ 1 มา อนุสสเวน อย่า
ปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ
66: 257) คือ ได้ยินได้ฟังเรื่องอะไร
ต้องเอาเรื่องนั้นมาคิดพิจารณาด้วย
ปัญญาหาเหตุผล ว่าสิ่งใดเรื่องอะไรที่
ได้ยินได้ฟังมาแล้วมีเหตุผลพอเชื่อถือ
ได้หรือไม่ได้ ใช้ปัญญาวิจยวิเคราะห์ให้

ดี สิ่งใดมีเหตุผลพอเชื่อถือได้จึงเชื่อ สิ่ง
ใดไม่เป็นไปในเหตุผลอย่าไปเชื่อในสิ่ง
นั้น ๆ ต้องใช้ปัญญา พิจารณาทบทวน
จนเกิดความมั่นใจว่า เรื่องนั้นควร
เชื่อถือได้ เช่น การอ่านอีเมลที่ได้รับต่อ
กันมา อ่านเนื้อความจากอินเทอร์เน็ต
เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่เชื่อได้ยาก
เพราะการสื่อความต่าง ๆ ออกมาเป็น
คำพูด อาจถูกบิดเบือนไปได้ทั้งโดยจง
ใจหรือไม่จงใจ บางครั้งข่าวสารที่สื่อ
ออกมา อาจจะไม่ตรงกับความจริง
เพราะการใช้ข้อความที่ผิดพลาดหรือ
เขียนไม่ครบถ้วน ทำให้ต้องแปล
ความหมายว่า เนื้อความที่แท้คืออะไร

ข้อที่ 2 มา ปรมปราย อย่า
ปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา
(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ
66: 257) ประเพณีนิยมที่ทำกันอยู่ใน
ปัจจุบัน เป็นเรื่องเก่าแก่โบราณที่สืบ
ทอดกันมา และทำต่อ ๆ กันไป เพราะ
ถือว่าเป็นของเก่า ไม่มีใครกล้าแก้ไข
หรือแม้กระทั่งความเชื่อในเรื่องผีพุงใต้
จึงจ้องรังทัก เป็นต้น ความเชื่อเช่น
ดังกล่าวนี้เป็นความเชื่อของคนในสมัย
โบราณ ซึ่งไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักของ
เหตุผล ดังนั้น ความเชื่อของคนโบราณ
นั้นไม่ใช่ว่าจะถูกหรือดีเสมอไป แต่เป็น
ความเชื่อปรัมปรา เราจึงไม่ควรจะเชื่อ
ถ้ายังไม่แน่ใจ ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องนำ
สืบ ๆ กันมาก็ตาม

ข้อที่ 3 มา อติกราย อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257) ความตื่นข่าว เพราะสิ่งที่ร่ำลือกันนั้นหาแหล่งข้อมูลอ้างอิงยากลำบากหรือหาไม่ได้เลย ยกตัวอย่าง เรื่องปฏิทินมายา ที่กล่าวกันว่าวันที่ 21 เดือน 12 ปี 12 โลกจะแตก ถ้ารู้ข้อเท็จจริงจะไม่กลัวสาเหตุที่คนตีความไปว่า โลกจะแตกวันนั้น เป็นเพราะคนที่เขียนคำทำนายเขียนไว้ถึงวันนั้นเท่านั้นเอง คนจึงตีความว่า โลกจะแตก ไม่มีโลกแล้ว ก็เลยไม่มีคำทำนาย ทั้ง ๆ ที่จริงแล้ว เขาไม่ได้เขียนระบุลงไปในการทำนายว่า โลกจะแตกวันนั้น และถ้าได้พิจารณาจากรายการสารคดีวิทยาศาสตร์จะพบว่า โลกเกิดมา 4,000 ล้านปีแล้ว และจะอยู่ไปตามวงจรของมัน คงไม่แตกรวดเร็วภายในวันที่ 21-12-12 ดังนั้น ข่าวเล่าลือนี้ จะเป็นจริงหรือเท็จอย่างไร จึงควรใช้ปัญญาพิจารณาว่ามีเหตุผลพอเชื่อถือได้หรือไม่ ไม่เช่นนั้น ก็จะเป็นเหมือนกระต่ายตื่นตูม

ข้อที่ 4 มา ปิฎกสมปทาเนน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257) เรื่องตำราต้องพิจารณาให้ดี เพราะบางครั้งบางข้อมูลที่เขียนไว้ในตำราก็เป็นเรื่องจริงที่เชื่อถือได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่เมื่อเวลาผ่านไปข้อมูลอาจไม่เป็นจริงก็ได้

หรือในบางตำราก็มีการอ้างผิดหรือเป็นการหลอกลวง เช่น อ้างว่ายานี้รักษาโรคได้เป็นอย่างดีโดยอ้างผลวิจัย แต่ให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ไม่ได้บอกถึงผลข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นทำให้ตกเป็นเหยื่อได้โดยง่าย แต่กระนั้นผู้คนโดยทั่วไปก็มักจะเชื่อตามตำราเขียนไว้ อีกทั้งเชื่อตามที่เรียนมา บางคนอาจจะค้านว่า "ที่กำลังพูดถึงกาลามสูตรนี้ ไม่ใช่ตำราหรือ" จริงอยู่ เราก็อ้างกาลามสูตรซึ่งเป็นตำราเหมือนกัน แต่ท่านว่า อย่าเพิ่งเชื่อ เพราะอาจจะผิดได้ ดังนั้น ไม่ว่าใครจะเอาตำราอะไรมาอ้างก็ตาม ก็อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อ

ข้อที่ 5 มา ตกฺกเหตุ อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257) ด้วยการใคร่ครวญตามวิธีที่เรียกว่า ตรรกะ เพราะว่าตรรกะก็ยังผิดได้ ในเมื่อเหตุผลหรือวิธีใช้เหตุผลมันผิดอยู่ท่านใช้คำว่า ตกฺกเหตุ คือ การตรึก หรือการคิด ตรรกวิทยาเป็นวิชาแสดงเรื่องความคิดเห็น อ้างหาเหตุผล แต่พระพุทธเจ้าทรงกล้าค้านตรรกวิทยาไว้ว่า การอ้างหาเหตุผลโดยการคาดคะเนนั้นอาจจะผิดก็ได้ การอ้างหาเหตุผลนั้นไม่เชื่อว่าจะถูกไปเสียทุกอย่าง

ข้อที่ 6 มา นยเหตุ อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอนุมาน (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257) ด้วย

เหตุผลว่าสมเหตุสมผลทางนัย เช่น เวลาขับรถ ผู้ขับขี่คิดว่าจะแซงรถคันหน้าพ้น ถ้าขับรถเร็วกว่านี้ซึ่งเป็นการคาดคะเนเอา บางทีการคาดคะเนความเร็วไม่ถูก ก็อาจชนรถคันหน้าที่วิ่งสวนมาก็ได้ การคาดคะเนหรืออนุมานเอาอย่างนี้ ทำให้เกิดอุบัติเหตุมีคนเสียชีวิตมามาก การอนุมานเอานี้จึงไม่แน่นอน เช่น บางคนคิดว่าฝนคงจะตกแน่เพราะเห็นเมฆดำก่อตัวขึ้นมา ก็เป็นการอนุมานเอาว่าฝนคงจะตก แต่บางทีลมก็จะพัดเอาเมฆลอยผ่านไปก็ได้

ข้อที่ 7 มา อาการปริวิตกเถก อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตรงตามแนวเหตุผล (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257) คำว่า ตรึก คือ นึกขึ้นได้นั่นเอง คำว่า ตรอง หมายความว่า พิจารณา ฉะนั้น การตรึกหรือนึกขึ้นได้ในสิ่งใดเรื่องอะไร อย่าเพิ่งปักใจเชื่อว่า การตรึกได้ อย่างนั้น จะมีความถูกต้องไปเสียทั้งหมด เช่น การแชร์ว่า “แพทย์ยืนยันการกลืนฝายลม ทำให้เป็นกรดไหลย้อน” โดยมีการระบุว่าเป็นข้อมูลจากสถาบันคาเซโนะโคโซที่ประเทศญี่ปุ่น ที่มีการพบข้อมูลใหม่ถึงสาเหตุสำคัญที่มีส่วนทำให้เกิดโรคกรดไหลย้อนได้ นั่นคือการกลืนฝายลม จนหลายคนตกใจ แต่ความเป็นจริงแล้ว อาจารย์เจษฎา เด่นดวงบริพันธ์ อาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ชี้แจงว่าการกลืนฝายลม ไม่ได้ทำให้เป็นกรดไหลย้อน และยังได้ตั้งคำถามว่า คนที่แชร์และกดไลก์จำนวนมาก น่าจะสะดุดใจกันหน่อย เพราะเนื้อหาที่แชร์ไม่มีการอ้างอิงเอกสารแต่อย่างใด

ข้อที่ 8 มา ทิฏฐินชฌานก-ชนติยา อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257) หรือแม้แต่จะเข้ากันได้กับทฤษฎีของตัวเองก็อย่าเพิ่งถือเอา เพราะทฤษฎีของตัวเองก็ผิดได้เช่นกัน แม้กระนั้นผู้คนโดยทั่วไปก็มักจะเชื่อ เพราะเหตุที่มันเข้ากันได้กับความเห็นหรือความเชื่อของเรา หรือเมื่อมันเข้ากันได้กับทฤษฎีที่ตัวเองเชื่อ หรือที่ตัวเองเชื่อถือหรือยึดถือไว้นั่นเอง

ข้อที่ 9 มา ภพพรูปตาย อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257) เพราะเหตุว่าผู้พูดคำพูดที่น่าเชื่อถือ คือ เห็นว่าคนที่เป็นคนใหญ่คนโตนั้นพูดจาควรเชื่อถือได้ เช่น เป็นถึงชั้นเจ้าหรือตำแหน่งสูง เราก็ควรจะเชื่อคำพูดของเขา แต่ก็ไม่น่า แม้แต่พระสงฆ์ก็ไม่แน่ ผู้รับสารจึงต้องฟังดูให้ดีเสียก่อน แม้แต่บุคคลผู้มีชื่อเสียงต่าง ๆ ก็ไม่น่าอย่าเพิ่งเชื่อคำพูดของท่านเหล่านั้นทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์ ควรจะฟังหูไว้หู ฟังให้ดีเสียก่อน มิฉะนั้นแล้วจะถูกหลอกได้

ง่าย อย่าเพิ่งเชื่อในที่นี้ มิได้หมายความว่า ไม่ให้เชื่อ แต่ควรพิจารณาดูก่อน แล้วถึงจะเชื่อ

ข้อที่ 10 มา สมณ โน ครุ อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณนี้เป็นครูของเรา (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257) กล่าวคือให้ระมัดระวังแม้แต่คำสอนของครูหรืออาจารย์ของเราเองก็ตาม ทั้งนี้หากครูหรืออาจารย์เกิดมีอคติ (โลภ โกรธ หลง) ก็จะทำให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนได้ แม้จะโดยมิได้ตั้งใจก็ตาม ไม่นับกรณีอื่น ๆ อีก ยกตัวอย่างการจัดตั้งศาสนาใหม่ในประเทศไทย คือ นายอนันต์ธัญธะโคตร เดิมคือนายศุภกิจ เงินทอง เคยบวช 3 พรรษาที่วัดสีตลากร อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ก่อนจะถูกขับไล่ออกมาเนื่องจากอวดอุตริว่า มีเลื่อมไหลออกมาเป็นพระธาตุ จากนั้นจึงเดินทางมาที่จังหวัดระนองและกำลังจะประกาศศาสนาใหม่ มีพฤติกรรมหลอกลวงชาวบ้านด้วยการประกาศตนเป็นพระศาสดา พร้อมจะลัทธิใหม่ชื่อว่า พุทธธรรมชาติ เหตุการณ์เหล่านี้ในปัจจุบันมักเกิดขึ้นเพราะตัวของเจ้าลัทธิ และสาวกผู้ปฏิบัติตามมีความหลงมกมายมากเกินไป ดังนั้น จึงอย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่า สมณนี้เป็นศาสดา ครูอาจารย์ของเรา การยึดอาจารย์ของตนเองมากเกินไป ก็ไม่ดี ควร

ทำตาม ทดสอบดู ถ้าผิดพลาดก็ไม่ต้องเชื่อ ถ้าทำแล้วดีขึ้นก็แสดงว่าเชื่อได้

กาลามสูตรกับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทยปัจจุบัน

จากความหมาย 10 ประการข้างต้น เมื่อพิจารณาแล้วอาจคิดว่า ถ้าใครถือตามแบบนี้ทั้งหมดก็มองดูว่าน่าจะเป็นมิชฌาภิภูติ คือ ไม่ควรเชื่ออะไรเลย แม้แต่ครูบาอาจารย์ของตนเองหรือแม้แต่พระไตรปิฎกก็ไม่ให้เชื่อ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วควรจะเชื่อแบบใด เมื่อปฏิเสธไปหมดเลยทั้ง 10 ข้อ และควรจะเชื่ออะไรได้บ้าง ประเด็นนี้ผู้เขียนจึงเสนอว่า หลักความเชื่อที่ถูกต้อง ควรมีตัวช่วยให้เกิดความชัดเจนเป็นส่วนเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้รับสารหรือบริโภคนสื่อทั้งหลายในปัจจุบัน

ประการแรก คือ มีสติในการรับข้อมูลสารสนเทศทุกทาง ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต มีความระมัดระวังการส่งต่อข้อมูลข่าวสาร รูปภาพ ผ่านโซเชียลมีเดีย มีสติระลึกเสมอว่า โลกของโซเชียล สิ่งที่เราเห็นอาจไม่ใช่สิ่งที่เป็นเสมอไป จึงจำเป็นต้องตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์ ใช้วิจารณญาณ และหาข้อมูลให้มาก เนื่องจากภาพหรือข้อมูลข่าวสารใด ๆ ที่ได้รับอาจเป็นเพียงข่าวลือ โฆษณาชวนเชื่อ ภาพหรือคลิปตัดต่อ ความ

คิดเห็นหรือทัศนคติที่สับสน มีอคติ หลอกลวง หรือการใส่ร้ายป้ายสีบุคคลอื่นโดยเจตนา เพื่อหวังสร้างความตื่นตระหนกและยั่วให้สังคมไทยเกิดความแตกแยก ขยายความรุนแรงให้มากขึ้น อีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักคือ ควรมีสติเกี่ยวกับพฤติกรรมการหยุดหรือเลิกโพสต์ภาพ ข้อมูล ข่าวสารที่ทำให้เกิดความสับสน ตื่นตระหนก และสร้างความแตกแยกในจิตใจของคนไทยด้วยกัน ลองเปลี่ยนมาใช้โซเชียลมีเดียอย่างสร้างสรรค์ รวมพลังความสามัคคี ต้องการเห็นความสงบสุขของประเทศ ช่วยกันตรวจสอบ ตักเตือน แนะนำการแชร์ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ เผยแพร่แต่สิ่งที่ดีงาม ไม่ตอกย้ำความรุนแรงและความเกลียดชังให้กับคนในสังคม เพื่อเป็นกำลังใจให้คนไทยกันเอง ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจให้กับต่างประเทศ

ประการที่สอง คือ ปัญญา เมื่อรับข้อมูลมาแล้ว ต้องใช้ปัญญาพิจารณาอย่างสมเหตุสมผล พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมให้ใช้ปัญญาหรือเป็นศาสนาแห่งปัญญาดังมีพุทธภาษิตที่ว่า นตถิ ปัญญาสมาอาภา แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 13: 13) ตัวปัญญาเป็นตัวในการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ

แก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด โดยพิจารณาอย่างสมเหตุสมผล เหมาะควรกับสถานการณ์และข้อเท็จจริงที่รับเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ร่วมมือและร่วมปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ไม่ควรเชื่อข่าวสารโดยไม่มีการตรวจสอบ ไม่ควรเชื่อข่าวสารโดยขาดการพิจารณา ขาดโยนิโสมนสิการ ฉะนั้นในสังคมยุคดิจิทัล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาด้านปัญญาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ วิจัยข้อมูลทั้งหลาย หลักการทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า โยนิโสมนสิการ คือ การทำในใจโดยแยบคาย หรือการใช้ความคิดอย่างถูกวิธี เป็น การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตรงตามความเป็นจริง คิดหาเหตุผลสืบถึงต้นเค้าแยกแยะปัญหาหรือสิ่งนั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งปัจจัย หน้าที่ของโยนิโสมนสิการ คือ การสกัดไม่ให้ อวิชชาและตัณหาเกิด เป็นตัวนำ กระบวนความคิดบริสุทธิ์ ทำให้เกิดกุศลธรรม วางใจ วางท่าทีและปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ ให้เหมาะสมหรือดีที่สุด (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2547: 17, 23) ดังนั้น การคิดวิเคราะห์ตามแบบโยนิโสมนสิการ จึงเป็นการพัฒนาปัญญาให้ผู้รับข้อมูลข่าวสารได้เกิดความกระจ่างชัดเจน สามารถเอาความรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นมาเชื่อมโยง

เพื่อใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้พัฒนาต่อไปได้อย่างถูกต้อง มีปัญญาแตกฉานในเนื้อความข้อมูล สามารถจับประเด็นสำคัญได้ นำประเด็นสำคัญเหล่านั้นมาสื่อสารกับบุคคลทั่วไปให้ได้รับรู้อย่างถูกต้องเหมาะสม

วิเคราะห์หลักกาลามสูตรกับการประยุกต์ใช้ในสังคมไทยยุคดิจิทัล

ผู้เขียนจึงคิดว่า สติและปัญญาเป็นหัวใจหลักของกาลามสูตร เป็นปัจจัยที่เอื้อประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชื่อต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็น การคิดเชิงวิจารณ์หรือประเมินและตัดสินใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่มีข้อสงสัยหรือข้อโต้แย้ง แล้วพยายามแสวงหาคำตอบที่มีความสมเหตุสมผล ด้วยเหตุนี้เองหลักกาลามสูตรจึงมีความสอดคล้องและตรงกับ กฎทางวิทยาศาสตร์ เพราะนักวิทยาศาสตร์จะไม่เชื่อถ้ายังไม่ได้ทดสอบหรือพิจารณาเหตุผลให้ปรากฏก่อน ดังนั้น กาลามสูตรจึงเป็นพระสูตรที่ให้อิสระในด้านความคิด แต่ไม่ได้หมายความว่า ไม่ให้เราเชื่อ เพียงให้พิจารณาให้ดีเสียก่อน แล้วจึงค่อยเชื่อ อย่าเชื่อโดยฟังตามกันมา แม้แต่พระคัมภีร์ก็อย่าเพิ่งเชื่อ ให้พิจารณาดูเสียก่อน ถ้าทำได้อย่างนี้ ถือว่าสมกับเป็นชาวพุทธที่ไม่เชื่ออย่างไร้เหตุผล โดยไม่พิจารณาว่าควรเชื่อหรือไม่เพียงใด

การประยุกต์หลักกาลามสูตรนำมาใช้ในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ควรเน้นหนักอย่างยิ่งกับยุคดิจิทัล สังคมไร้พรมแดน อันเป็นที่เข้าใจกันว่าไม่สามารถมีสิ่งใดที่มาขวางกั้นในกระบวนการส่งและรับสารระหว่างผู้ส่งกับผู้รับได้ ไม่ว่าจะอยู่ในอาณาบริเวณใดหรือมีความเป็นส่วนตัวมากน้อยเพียงใด ตัวสารก็สามารถที่จะเข้าถึงผู้รับได้อยู่เสมอโดยไม่จำกัดเวลา ซึ่งสถานการณ์ดังนี้ย่อมก่อให้เกิดผลทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษได้ทั้งสองด้าน โดยไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันแต่อย่างใด ยิ่งในสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของการสื่อสารอย่างมากในขณะนี้ ยิ่งเป็นสิ่งที่น่าพิจารณามากขึ้นไปอีกว่าเหตุการณ์และสถานการณ์ของสังคมไทยจะเป็นไปในทางใด เพราะฉะนั้นหากสังคมไทยยังไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบและจริงจังให้สังคมมีคุณสมบัติการพัฒนาด้านสติและปัญญาแล้ว การได้มีพระสูตรชื่อกาลามสูตรอยู่ในสังคมก็ถือว่าเป็นสิ่งไร้ความหมาย ดังนั้น การพยายามสร้างคุณค่าด้านความรู้ที่มีอยู่ในสังคมให้ได้ เป็นสิ่งที่ควรกระทำก่อนเรื่องอื่นใดเป็นสิ่งแรก และควรให้ดำเนินควบคู่ไปกับความพยายามเปลี่ยนแปลงสังคมที่มีพื้นฐานความเชื่ออย่างเดียว ให้กลายเป็นสังคมที่มีพื้นฐานความเชื่อที่

ประกอบความรู้อย่างแท้จริง เมื่อเป็นเช่นนี้ สังคมไทยทั้งหมดคงไม่ต้องเป็นกังวลไปกับกระแสข้อมูลข่าวสารที่มีความหลากหลายและความเชื่อที่ขาดการพิจารณาต่อไป ทั้งนี้เพราะบุคคลในสังคมมีวิจารณญาณเพิ่มมากขึ้น และถ้าหากมีการดำเนินการกันอย่างจริงจังต่อเนื่องแล้ว สังคมไทยก็จะได้กลับเป็นสังคมที่เข้มแข็งด้วยความรู้ มีวิจารณญาณ คือ การคิด วิเคราะห์ แยกแยะในการเชื่อและตัดสินใจต่าง ๆ มากขึ้น เป็นประโยชน์ในการลดความขัดแย้งกันทางความเชื่อทางสังคมได้อย่างมาก เพราะหากเปรียบเทียบเมื่อครั้งพุทธกาล ความเชื่อหรือศรัทธาของชาวกาลามะ นัยหนึ่งเป็นการปะทะกันทางความคิด ศรัทธาความเชื่อ นัยหนึ่งเป็นการโต้แย้งและวิวาทกันอยู่ในที่มีผลให้สังคมเกิดความระส่ำระสาย ขาดความมั่นคงในคุณภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกัน ต้องให้พระพุทธเจ้าตรัสหลักการพิจารณา คือ หลักกาลามสูตร

เมื่อมองมาที่สังคมไทยในปัจจุบันที่กำลังเกิดเหตุการณ์วิกฤติ มีนัยของการปะทะกันทางความคิด ความเชื่อและมีผลเป็นพฤติกรรมที่รุนแรง เริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ญาติพี่น้อง หมู่บ้าน ชุมชน ภูมิภาคเกิดความเห็นต่าง เกิดความแตกแยกหลาย ๆ ด้าน เช่น ลัทธิศาสนา การเมืองการปกครอง หนึ่งในสาเหตุของการเกิด

ปัญหา คือ การรับข้อมูลที่หลากหลาย แต่ไม่ได้วิเคราะห์ถึงความเป็นจริงทำให้สังคมเกิดการโต้แย้งวิวาท ความไม่สามัคคี ความไม่ลงรอยกันและการขาดความเชื่อถือเชื่อใจกัน สร้างความทุกข์ด้านร่างกายและจิตใจขึ้น ดังนั้น หากประยุกต์นำแนวคิดตามกาลามสูตรของพระพุทธเจ้าที่ใช้แก้วิกฤติแก่ชาวกาลามะในครั้งกระนั้นมาเป็นแนวทางการแก้และยุติปัญหาในสังคมไทย โดยมุ่งหวังเป็นกรอบความคิดใหม่ให้มีผลเป็น ความรู้ เป็น ความ เชื่อ ที่สมเหตุสมผล คือ การใช้หลักเหตุผล เนื่องจากครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำชาวกาลามะ พระองค์ทรงให้ใช้หลักเหตุผล เพราะสมัยพุทธกาลผู้คนมีเป็นจำนวนมาก ทั้งยังมีเจ้าลัทธิด้านความเชื่อได้ตั้งตนเป็นใหญ่ทำให้แนวทางการปฏิบัติหลากหลาย เมื่อมาเปรียบเทียบกับปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารมีจำนวนมาก ทั้งจริงและเท็จ การคัดกรองข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏในแต่ละวันด้วยวุฒิภาวะ สติปัญญา เหตุผลแล้วเชื่อและปฏิบัติตาม จึงเป็นความจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าอดีต ดังนั้น หลักเหตุผลเพื่อรู้เข้าใจด้วยปัญญา จึงจำเป็นทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพราะจะทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ตระหนักถึงการใช้เหตุผลได้อย่างถูกต้องและชัดเจน สามารถวิเคราะห์การอ้างเหตุผลในบริบทต่าง ๆ ได้อย่าง

เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ประการต่อมาเมื่อได้พิจารณาถึงเหตุผลแล้ว ควรพิจารณาตามหลักการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ ให้มองสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ของช่วงเวลานั้น ๆ เมื่อถึงที่สุดก็จะผ่านไป เพียงแต่พิจารณาให้จิตให้ไม่ยินดียินร้ายต่อความเปลี่ยนแปลง มีสติที่ปัจจัยของตัวมันเอง โดยใช้ปัญญาพิจารณาย้อนแย้งตามหลักแห่งเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ ความโกรธและความไม่รู้ ให้อยู่เหนือเหตุผล

นอกจากจะใช้เหตุผลพิจารณา ข่าวนสารข้อมูลต่าง ๆ แล้ว ควรเน้นในเรื่องของใช้หลักศรัทธาที่ต้องประกอบด้วยปัญญา ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยมีการนำเอาหลักการปรโตโฆสะ คือ การฟังหรือรับรู้ ข่าวนสารใด ๆ จากผู้อื่น จากสื่อ การรับรู้รับฟังมาจากผู้อื่น พร้อมกับการใช้โยนิโสมนสิการ คือ แกนกลางสำคัญที่จะทำให้รับรู้ข่าวนสารแยกแยะและคิดสรรเฉพาะปรโตโฆสะฝ่ายดีได้ ปรโตโฆสะที่ปราศจากโยนิโสมนสิการจะนำไปเกิดความงมงาย หูเบา เชื่อง่าย ไร้เหตุผลและเกิดมิจฉาทิฐิได้ง่าย ดังนั้นหลักกาลามสูตรพระพุทธเจ้าทรงให้ใช้ปัญญามาเป็นเครื่องกำกับศรัทธา ประหนึ่งเมื่อจะเชื่อสิ่งใด สิ่งสำคัญต้องคัดกรองข้อมูลอย่างเป็นระบบ อย่างเพียงพอและก่อให้เกิดประโยชน์แล้วจึง

ใคร่เชื่อศรัทธา โดยมีปัญญากำกับอย่างสมเหตุสมผลง่าย ๆ คือ ปัญญากับความเชื่อต้องคู่กัน ทำงานร่วมกัน จึงเป็นความเชื่อที่ถูกต้อง ประการสุดท้ายควรพิจารณาตามหลักประโยชน์หรือจุดหมาย คือ ให้มองเป็นประโยชน์ส่วนตนก่อน แล้วพัฒนาไปเป็นประโยชน์สังคมส่วนรวม ถ้าการกระทำใดได้เฉพาะประโยชน์ตน พวกพ้อง กลุ่มตนแล้ว ชุมชน สังคม ประเทศชาติได้รับความเสียหาย ความเชื่อต่อประโยชน์นั้นถือว่าไม่ถูกต้องตามหลักประโยชน์แนวพุทธต้องพัฒนาให้เป็นผลประโยชน์ในองค์รวมที่หมายถึงสังคม ประเทศชาติด้วย ความเชื่อต่อหลักประโยชน์จะมีผลต่อสังคมในองค์รวม ถ้าเชื่อผิด สังคมจะได้รับผลกระทบ ถ้าเชื่อถูก เกิดสันติ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบก็จะเกิดขึ้น

สรุป

กาลามสูตรในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก เป็นหลักฐานสำคัญพระสูตรหนึ่งที่แสดงถึงหลักเกณฑ์คำสอนที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าใช้ในการให้สติมีปัญญากำกับกับความเชื่อกับสังคม ชาวกาลามะที่มีความขัดแย้งทางความคิดและความเชื่อในครั้งพุทธกาลให้เป็นเครื่องมือในสภาพวิกฤติข้อมูล ข่าวนสารด้วยหลักของเหตุและผล ซึ่งมีผลเป็นการยุติความรุนแรงอันไม่พึง

ประสงค์ในสังคมครั้งกระนั้น ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่สร้างข้อมูลข่าวสารต้องรู้จักจรรยาบรรณ และผู้รับข่าวสารต้องใช้หลักเหตุผล สติปัญญาตรองตรึกอย่างเป็นระบบ ไม่ปลงใจเชื่อสิ่งที่รู้หรือเห็นโดยไม่พิจารณาอย่างละเอียดรอบครอบ เมื่อพบเห็นว่าข้อมูลข่าวสารมีโทษ ไม่เป็นประโยชน์ ก็ให้ละทิ้งเสีย แต่ถ้าเห็นว่ามีประโยชน์ ไม่มีโทษ ก็ให้นำมาทดลองปฏิบัติดูก่อน ถ้าปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถแล้วยังไม่เกิดผลตามที่ผู้ส่งสารได้กล่าวไว้ ก็ให้ละทิ้งอีกเหมือนกัน แต่ถ้าปฏิบัติแล้วบังเกิดผลตามที่กล่าวไว้อย่างแน่ชัด ก็ให้ปลงใจเชื่อได้และนำคำสอนนั้นมาปฏิบัติให้ยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป ดังนั้น

สังคมไทยควรอย่างยิ่งที่จะนำพระสูตรนี้ไปประกอบในการนำไปใช้ในยุคดิจิทัล ยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน เพื่อเป็นหลักส่งเสริมศรัทธาความเชื่อของคนในสังคมไทยโดยเฉพาะสังคมชาวพุทธให้มีความหนักแน่นมากยิ่งขึ้น ในการบริโภคข้อมูลตามสื่อต่าง ๆ และยังเป็นการนำพาให้เกิดความคิดเห็นที่ถูกต้อง มีความประพจน์ให้สอดคล้องกับหลักศรัทธาได้อย่างถูกต้อง เมื่อแต่ละคนมีความเห็นที่ถูกต้องแล้ว จะเป็นสร้างสังคมแห่งสัมมาทิฐิ เป็นสังคมแห่งความศรัทธากำกับด้วยปัญญา มีความเชื่อมีเหตุมีผลไม่มโนาย สามารถอยู่ในสังคมแห่งเทคโนโลยีอันทันสมัยได้อย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2547). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *อมฤตพจนนา: พุทธศาสนสุภาษิต*. กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์.
- พระอุดมคณาธิการ และจำลอง สารพัดนึก. (2552). *พจนานุกรมบาลี-ไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ เล่ม 11, 15, 20, 22*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- สมศักดิ์ หนองพงศ์ และสุรเดช บุญลือ. (2558). ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้ด้านอาชญากรรมคอมพิวเตอร์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*. 4 (1), 81-91.

- อรสา แนมใส และพิเชษฐ์ จันทวี. (2558). การศึกษาระดับความรู้และพฤติกรรมการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6*, หน้า 1479-1489. 26 มิถุนายน. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2557). *วิทยาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ*. กรุงเทพมหานคร: วีพรีน.